

יציאת בכור בהמה למרעה עם קולר בשבת

הרב דוד אייגנר

שאלה

במשק מסוים נולדו בכורות שלא ניתן לסמנם במספר ממשלתי או משקי בשל קדושתם, כי הסימון הרגיל נעשה בנקיבת האוזן. על מנת שבעל העדר יוכל לעקוב על מצבם הבריאותי הוא מסמנם באמצעות קולר מיוחד שדומה לחגורה, קולר זה ענוד על צוואר הבהמה, מכיוון שיש בעדרו כמה בכורות הוא רוצה שהקולר יישאר באופן קבוע על הצוואר בכל ימות השבוע. האם מותר לצאת למרעה עם קולר זה בשבת?

א. איסור שביתת בהמה

ביחס להוצאת חפצים על בעלי חיים בשבת ישנם מספר דינים שיש לדון בהם: איסור שביתה ממלאכה, איסור מחמר, וחשש שמא האדם יבוא לטלטל את החפץ. שביתה ממלאכה עניינה שלא תישא הבהמה על גבה חפץ ותוציאנו מרשות לרשות, ויש בכך משום איסור הוצאה, איסור זה נלמד מן הפסוק (שמות כג, יב) 'למען ינוח שורך וחמרך'. בגמרא¹ מובאת מחלוקת תנאים מה כולל איסור השביתה. אין חולק כי חפץ שנועד לשמירה הרגילה של הבהמה אינו נחשב כמלאכת הוצאה, ונחלקו האם מותרת לצאת בחפץ שנועד לשמירה נוספת שאינה רגילה, לדעת תנא קמא הדבר אסור, ולדעת חנניה הדבר מותר, בהמשך הגמרא הובאה מחלוקת רב ושמואל האם ניתן להוציא על הבהמה חפץ שנועד לשתי מטרות: נוי ושמירה על בעל החיים. לדעת שמואל, שסובר שהלכה כחנניה, לנוי אסור, אך אם החפץ נועד לשמירה מותר, גם אם זו שמירה יתרה, ולדעת רב אם החפץ נועד לשמירה יתרה, אין להוציאה בשבת עם חפץ זה. להלכה פסקו התוספות וראשונים נוספים, וכן ה'שלחן ערוך'² כדעת רב שבהמה יוצאת בכל חפץ שהיא משתמרת בו, אך אם מדובר בשמירה יתרה, או שמדובר בחפץ שהוא לנוי עבודה, אין להוציאה עם חפץ זה.

1. שבת נא ע"ב.
2. שו"ע, או"ח סי' שה סעי' א.

ב. הגדרת שמירה יתרה

בספר ה'תרומה'³ הובא שהקריטריון להגדרת הוצאת חפץ כשמירה יתרה הוא שאין בו צורך לבהמה, וזו לשונו:

שמעינן דפרה הוי אסורה לצאת בשבת בחבל שבצוארה. לפי שאינה צריכה שמירה ואין לירא ולהתפחד פן תברח ולכך משאוי הוי. דנטירותא יתירתא לבהמה משאוי הוי ואסור בשבת.

כלומר המדד העיקרי הוא לא הסוג של החפץ, אלא השאלה האם הוא נחוץ לשמירתה של הבהמה, ואם מסתבר שלא תוכל להישמר בלי חפץ זה הוא יוגדר כשמירה רגילה ולא כשמירה יתרה. והוסיף שאין צורך לדקדק בצורת השמירה, אלא גם אם מדובר במעט יותר מהנצרך עדיין הדבר אינו נחשב כשמירה יתרה, וזו לשונו:

שאינן יכולין לדקדק בשמירה שלא להוסיף כלל לכך שמירה פורתא יותר שריא... אלמא שמירה מעולה היתירה מעט מותרת.

וכדבריו נקטו גם רעק"א⁴ על ה'שלחן ערוך' וה'משנה ברורה'⁵ ה'שמירת שבת כהלכתה'⁶ דן בשני סוגי סימונים שהיו מקובלים בזמנו - סימון עם שרשרת, כפי שהיה מקובל לפני שנים לסמן כלבים מחוסנים לכלבת, וסימון עם מסמר שנתחב באוזן - בדומה למספרים הממשלתיים והמשקיים המקובלים גם כיום. הסימון עם השרשרת נאסר מכיוון שהוא לא נדרש לצורך בעל החיים, אלא כדי ליידע שהוא מחוסן ושאינו כלב משוטט, כלומר הוא לא נצרך לשמירה כלל על בעל החיים, אלא שמי שמוצאו ידע את פרטיו, האם הוא מחוסן ומי הם בעליו. אך הסימון עם המסמר, בדומה לסימון הנעשה באוזני בני הבקר, מותר מכיוון שלא ניתן כלל להסירו, הוא בטל לבעל החיים ולא ניתן כלל להסירו.

בנידון דידן ניתן מחד להסיר את הקולר שהוא מעין חגורה שניתן להסירה, אולם מאידך הבעלים רוצה שהקולר יונח ברציפות על הבכור ולא יוסר ממנו, כדי לעקוב אחריו באופן רציף, וכדי שהוא לא יתערב עם בעלי החיים האחרים, ולכן הוא נועד לקבל מידע רציף על בעל החיים, ואם כן זוהי שמירתו הרגילה.

ג. השש טלטול

במקרה בו יש חשש שמא האדם יבוא לטלטל את החפץ אין להתיר יציאה עם חפץ זה בשבת,⁷ ולכן יש לוודא לפני שבת שהקולר מהודק ומחוזק היטב על צוואר הבכור כדי שהוא לא ייפול במהלך השבת ויבואו לטלטלו.

3. ספר התרומה, הל' שבת סי' רלו.
4. רעק"א, על שו"ע או"ח סי' שה ס"ק א.
5. משנ"ב, סי' שה ס"ק ב.
6. שמירת שבת כהלכתה, פכ"ז סעי' ט.
7. שו"ע, או"ח סי' שה סעי' ג.

ד. שימוש בבכור

הבכור הוא קדוש, ויש להקריבו בבית המקדש, והוא אסור בגיזה ועבודה, יש לשאול האם ניתן לסמנו באמצעות הקולר, והאם יש בכך משום עבודה. כתב ה'חתם סופר'⁸:
ועל דבר חבל קטן או רצועה קטנה שרוצים לקשור בו לסימן שלא יכשלו בו נראה לי דלאו עבודה ולא משא יתירה הוא יפה כתב מעלתו דאפילו פרה (אדומה שאסור לתת עליה עול) כל דלצורכה מותר⁹ כל שכן הכא.
אם כן אין בהנחת הקולר משום שימוש בבכור. ה'חתם סופר' מוסיף עוד, לגבי יציאה בחבל זה בשבת, וזו לשונו:

ומה שהאריך מעלתו לדמות לר"פ במה בהמה כל נטירותא יתירה משא הוא בשבת ועובר משום למען ינוח אינו ענין לכאן דהכא לאו נטירותא יתירה ונראה אפי' בשבת מותר לצאת בו בכרמלית שלנו.

כלומר שמכיוון שהחבל נועד לשמירה רגילה של בעל החיים אין בכך משום שמירה יתרה ומותר לצאת בו לכרמלית. יש לציין כי קיימת אפשרות נוספת והיא סימון בעלי החיים בצבע מיוחד כדי שיזהו אותם, שהרי מצינו במעשר בהמה שצובעים את העשירי בסיקרא כמובא ברמב"ם¹⁰. האיסור בבכור הוא בגיזה ועבודה, וסימון גרידא בצבע למעקב אחר מצבו הרפואי בלבד אין זו עבודה בבכור, וכלל לא משתמשים בבכור, לכן ניתן להתיר את צביעתו על מנת לסמנו.¹¹

מסקנה

אין בסימון בקולר משום שימוש בקדשים, וכן מכיוון שהקולר מצוי על הבכור בכל ימות השבוע והוא נועד לסימון הקבוע שלו, וזו הדרך הרגילה לכך, אין כאן שמירה יתרה ומותר להוציא את הבכור למרעה בשבת עם קולר זה, ויש לוודא בערב שבת שהוא מונח היטב על הבכור כדי שלא יבואו לטלטלו.

8. שו"ת חתם סופר, ח"ב יו"ד סי' שה.
9. כדברי הרמב"ם, הל' פרה אדומה פ"א ה"ז: 'קשרה במוסרה אם היתה מורדת וצריכה שמירה כשירה ואם לאו פסולה שכל שמירה שאינה צריכה משוי הוא', ואם כן כל מה שהוא לשמירתה לא נחשב משוי ומוגדר כשמירתה הרגילה.
10. רמב"ם, הל' בכורות פ"ז ה"א.
11. אמנם הצבע דוהה ונעלם עם הזמן, ולכן יש לחדשו מפעם לפעם, לעומת זאת סימון בקולר הוא קבוע ואינו נעלם.